

tab. 5 DOPEŁNIACZ Kogo? Czego?

l. poj.

	rodzaj męski 		rodzaj żeński 	rodzaj nijaki
	 żywotne	 nieżywotne		
przymiotnik	- ego	- ego	- ej	- ego
	= BIERNIK			
rzeczownik	- a	- a - u	- y k, g ś, ć, ź, dź, ń + l, j - i	- a
przykład	Nie mam starszego brata. Nie mam młodego taty.	Nie lubię ciemnego chleba. Nie jem słodkiego dżemu.	Nie lubię zimnej zupy. Nie kupuję tłustej szynki. Nie mam nowej powieści. Nie jem smażonej cebuli.	Nie chcę gorącego mleka.
	JAKIEGO?		JAKIEJ?	JAKIEGO?

Sprawdź, czy umiesz. Zrób ćwiczenia na:

DOPEŁNIACZ LICZBY POJEDYNCZEJ

II przypadek **Kogo? Czego?**

■ Rodzaj męski

W dopełniaczu liczby pojedynczej istotne jest rozróżnienie rzeczowników rodzaju męskiego na dwie kategorie: **rzeczowniki żywotne**, to znaczy ludzie i zwierzęta oraz **nieżywotne**, czyli przedmioty, rośliny, zjawiska, nazwy czynności i pojęcia abstrakcyjne.

żywotny:

rzeczownik: **-a**
przymiotnik: **-ego**

nieżywotny:

rzeczownik: **-a**
-u
przymiotnik: **-ego**

• dystrybucja końcówek

Zasady użycia końcówek **-a** i **-u** dla rzeczowników nieżywotnych są dość skomplikowane, warto zapamiętać kilka reguł ich dystrybucji:

- u**
 - transport (*nie mam samochodu, roweru*)
 - pojęcia abstrakcyjne (*nie ma problemu, hałasu, chaosu*)
 - rzeczowniki zbiorowe (*nie ma lasu, tłumy, makaronu, ryżu, cukru*)
 - substancje płynne i półpłynne (*bez soku, majonezu, ketchupu, kleju*)
 - nazwy dni tygodnia
- a**
 - nazwy miesięcy
 - nazwy sportów i gier
 - tańce
 - naczynia i sztucce
 - narzędzia
 - owoce i warzywa
 - nazwy walut
 - marki samochodów

• końcówki fakultatywne

Niektóre rzeczowniki nieżywotne posiadają dwie końcówki i obie formy są poprawne:
krawata / krawatu
przystanka / przystanku

• alternacje

a:ę mąż - męża, dąb - dębu
e:ø ojciec - ojca, Niemiec - Niemca
o:ó stół - stołu, lód - lodu

• dopełniacz a biernik

Rzeczowniki żywotne w liczbie pojedynczej mają dopełniacz równy biernikowi.

■ Rodzaj żeński

rzeczownik: **-y**
-i po spółgłoskach **-k, -g**, po spółgłoskach miękkich **-ś, -ć, -ź, -dź, -ń** oraz **-l, -j**
przymiotnik: **-ej**

■ Rodzaj nijaki

rzeczownik: **-a**
przymiotnik: **-ego**

■ Zaimki wskazujące i pytające

r. męski		r. żeński	r. nijaki
żywotny	nieżywotny		
tego	tego	tej	tego
tamtego	tamtego	tamtęj	tamtęgo
jakiego	jakiego	jakiej	jakiego

Zasady użycia

- negacja dopełnienia bliższego (*nie lubię sera, nie kocham Adama, nie mam dziewczyny*)
- posiadanie (*samochód Tomka, dom Agnieszki, pies dziecka*)
- określenia czasu (*to było pierwszego września, urodził się drugiego maja*)
- ilości (*dużo ludzi, mało czasu, trochę wody*)
- miary (*kilogram ziemniaków, litr mleka*)
- opakowania (*paczka ciastek, butelka wody*)
- czasowniki: *stuchać, szukać, używać, potrzebować, bać się, życzyć, pilnować, zapominać, brakować*
- przymiotki: *do, od, z, u, koło, obok, naprzeciwko, na wprost, bez, dla, dookoła (dokoła), oprócz, około, podczas, sprzed, wśród, zza*
- wyrażenia przymkowe: *z powodu, w razie, w ciągu, w czasie*
- przysłówki: *blisko, niedaleko*

• przykładowe ilości, miary, opakowania i naczynia

ILOŚCI	MIARY	OPAKOWANIA I NACZYNIA
<i>dużo studentów</i>	<i>ćwierć</i>	<i>paczka kawy</i>
<i>mało nauczycieli</i>	<i>gram</i>	<i>butelka wina</i>
<i>kilka osób</i>	<i>dekagram</i>	<i>puszka sardynek</i>
<i>kilkanaście książek</i>	<i>kilogram</i>	<i>karton mleka</i>
<i>trochę mleka</i>	<i>litr</i>	<i>słoik dżemu</i>
<i>niewiele pieniędzy</i>	<i>milimetr</i>	<i>kubek wody</i>
<i>kawałek czekolady</i>	<i>centymetr</i>	<i>szklanka soku</i>
<i>20 plasterków szynki</i>	<i>metr</i>	<i>filizanka herbaty</i>
	<i>kilometr</i>	<i>kieliszek wina</i>

• Genetivus partitivus

W sytuacjach kiedy ilość jest domyślna, a mamy na myśli część a nie całość, również używamy dopełniacza.

Kupiłem (kawałek) sera, (bochenek) chleba, (trochę) cebuli.

tab. 6 DOPEŁNIACZ Kogo? Czego?

l. mn.

	rodzaj męski 	rodzaj żeński 	rodzaj nijaki
przymiotnik	- ych k, g - ich		
rzeczownik	- ów sz, cz, dz, dż ż, rz + c - y <hr/> ś, ć, ź, dź ń + l, j - i	- ∅	- ∅
przykład	Boję się dużych psów . Nie mam drobnych pieniędzy . Nie znam polskich nauczycieli .	Proszę kilo ładnych cytryn ∅ . Znam dużo miłych studentek ∅ .	Proszę pięć dużych ciastek ∅ .
JAKICH?			

owoc - owoców

Dla rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku l. poj. na spółgłoskę:
DOPEŁNIACZ l. poj. = DOPEŁNIACZ l. mn.

krok po kroku

DOPEŁNIACZ LICZBY MNOGIEJ

II przypadek **Kogo? Czego?**

■ Rodzaj męski

- rzeczownik: **-ów** dla rzeczowników zakończonych na spółgłoski twarde
-y dla rzeczowników zakończonych na spółgłoski funkcjonalnie miękkie: **-sz, -cz, -dz, -dź, -ź, -rz** oraz **-c**
-i dla rzeczowników zakończonych na spółgłoski miękkie: **-ś, -ć, -ź, -dź, -ń** oraz na **-l, -j**
- przymiotnik: **-ych**
-ich po spółgłoskach miękkich oraz **-k, -g** (*tanich, wysokich, drogich*)

• dystrybucja końcówek

Obecnie końcówka **-ów** jest dominująca i często występuje również po spółgłoskach funkcjonalnie miękkich oraz coraz częściej po **-c, -l, -j**:

<i>meczów</i>	<i>widelców</i>
<i>koców</i>	<i>esejów</i>
<i>palców</i>	<i>krajów</i>
<i>sztućców</i>	<i>konsulów</i>

• końcówki fakultatywne

Niektóre rzeczowniki nieżywotne posiadają dwie poprawne formy.

<i>pokoje / pokojów</i>	<i>kosze / koszów</i>
<i>materace / materaców</i>	<i>fundusze / funduszów</i>
<i>plaszcz / płaszczy</i>	<i>lokale / lokalów</i>

• końcówka zerowa

Niektóre rzeczowniki oznaczające mieszkańców miast i regionów zakończone w mianowniku na **-anin**, w dopełniaczu liczby mnogiej ulegają redukcji i mają końcówkę zerową.

<i>mieszczanin - mieszczan</i>	<i>warszawianin - warszawian</i>
<i>krakowianin - krakowian</i>	<i>Pomorzanin - Pomorzan</i>

Rzeczownik *mężczyzna* ma w dopełniaczu i bierniku liczby mnogiej końcówkę zerową:
mężczyzna - mężczyzn

• alternacje

ą;ę miesiąc - miesięcy, pieniądź - pieniędzy

• dopełniacz a biernik

Dla rodzaju męskoosobowego dopełniacz i biernik liczby mnogiej mają identyczne formy.

■ Rodzaj żeński i rodzaj nijaki

- rzeczownik: **-o**
przymiotnik: **-ych**
-ich po spółgłoskach miękkich oraz **-k, -g** (*tanich, wysokich, drogich*)

• ruchome -e

Jeśli na końcu wyrazu jest grupa spółgłosek, to wstawiamy tam tak zwane ruchome **-e**, żeby uniknąć trudnych do wymówienia zbitok spółgłoskowych:

książka → *książek*
jajka → *jajek*

• alternacje

o:ó droga - dróg, krowa - krów

• rzeczowniki żeńskie zakończone na **-nia, -alnia, -arnia**

Grupa tych rzeczowników przyjmuje w dopełniaczu liczby mnogiej końcówkę **-i**, choć u niektórych można też spotkać formę z regularną końcówką **-o**:

kuchnia - kuchni / kuchen *pralnia - pralni*
spizarnia - spizarni / spizarń
cukiernia - cukierni / cukierń

• rzeczowniki żeńskie zakończone na spółgłoskę oraz obcego pochodzenia

Dopełniacz liczby mnogiej tych rzeczowników jest równy dopełniaczowi liczby pojedynczej. Rzeczowniki obcego pochodzenia zakończone na **-ja** oraz **-ia** mają końcówkę **-i** lub **-ii**.

<i>złość - tej złości - tych złości</i>	<i>epopeja - tej epopei - tych epopei</i>
<i>kość - tej kości - tych kości</i>	<i>aleja - tej alei - tych alei</i>
<i>postać - tej postaci - tych postaci</i>	<i>misja - tej misji - tych misji</i>
<i>radość - tej radości - tych radości</i>	<i>komedia - tej komedii - tych komedii</i>
<i>noc - tej nocy - tych nocy</i>	<i>teoria - tej teorii - tych teorii</i>
<i>mysz - tej myszy - tych myszy</i>	<i>akademia - tej akademii - tych akademii</i>

• rzeczowniki nijakie zakończone na **-um**

W rodzaju nijakim rzeczowniki zakończone na **-um** w dopełniaczu liczby mnogiej mają końcówkę **-ów**.

muzeum → *muzeów*
centrum → *centrów*
hospicjum → *hospicjów*

■ Zaimki wskazujące i pytające

tych, tamtych, jakich?, których?

Dopełniacz po liczebnikach

W języku polskim tylko liczebniki **dwa, trzy, cztery** lub kończące się na **dwa, trzy, cztery** (22, 33, 194...) łączą się z **mianownikiem** liczby mnogiej. Natomiast po liczebnikach **5, 6, 7** i kolejnych używamy **dopełniacza** liczby mnogiej.

1	+ mianownik l. poj.	tydzień, miesiąc, rok, złoty, grosz
2, 3, 4	+ mianownik l. mn.	tygodnie, miesiące, lata, złote, grosze
5, 6, 7	+ dopełniacz l. mn.	tygodni, miesięcy, lat, złotych, groszy

Uwaga! Liczebniki 12, 13, 14 kończą się na **-naście** i łączą się z dopełniaczem.

DOPEŁNIACZ - RODZAJ MĘSKI NIEŻYWOTNY: "-a" czy "-u"?

Genitive - masculine inanimate gender: "-a" or "-u"?

-a

NAZWY WALUT

dolar - dolar**a**
funt - funt**a**
cent - centa

MARKI

Ford - Ford**a**
Citroen - Citroen**a**
Adidas - Adidas**a**

MIARY

kilogram - kilogram**a**
kilometr - kilometr**a**
metr - metr**a**

NACZYNIA I SZTUĆCE

talerz - talerz**a**
nóż - noż**a**
garnek - garnk**a**

GRY I SPORT

tenis - tenis**a**
hokej - hokej**a**
brydż - brydż**a**

CZĘŚCI CIAŁA

brzuch - brzuch**a**
palec - palc**a**
nos - nos**a**

NARZĘDZIA

młotek - młotk**a**
klucz - klucz**a**
ołówek - ołówk**a**

TAŃCE

walc - walc**a**
polonez - polonez**a**
fokstrot - fokstrot**a**

NAZWY MIAST

Berlin - Berlin**a**
Paryż - Paryż**a**
Gdańsk - Gdańsk**a**

NIEKTÓRE PRODUKTY SPOŻYWCZE

chleb - chleb**a**
ser - ser**a**
naleśnik - naleśnik**a**

NAZWY MIESIĘCY

styczn a	czerw a	październik a
marc a	lipc a	listopad a
kwietn a	sierpn a	grudn a
maj a	wrześn a	

KWIATY, WARZYWA, OWOCE

tulipan - tulipan**a**
banan - banan**a**
ogórek - ogórk**a**

-U

ŚRODKI TRANSPORTU

samochód - samochod**u**
rower - rower**u**
autobus - autobus**u**

RZECZOWNIKI "ZBIOROWE"

makaron - makaron**u**
cukier - cukr**u**
las - las**u**

SUBSTANCJE PŁYNNE

sok - sok**u**
majonez - majonez**u**
klej - klej**u**

DNI TYGODNIA

poniedziałek - poniedziałk**u**
wtorek - wtork**u**
czwartek - czwartk**u**
piątek - piątk**u**

POJĘCIA ABSTRAKCYJNE

Nie ma probem**u**!
Nie rób hałas**u**!
Z chaos**u** wyłoniła się Gaja i Uranos.

UWAGA!

Unfortunately there are two endings for singular masculine inanimate nouns. The regular ending is "-u" (apparently!) but you have 50% chance to get it wrong because "-a" is very frequent too. There are some rules, as you see above, but if you have any doubts you should check the declension in the "Wikisłownik": for example: [las](#) / [motocykl](#) / [ananas](#) / [ryż](#) / [groszek](#) ... Some nouns have two facultative endings: "-a" and "-u": [krawat](#) - krawat**a**/krawat**u**

SKĄD JESTEŚ ? - DOPEŁNIACZ PO PRZYIMKU "Z"

Where are you from? Genitive after preposition "z"

JESTEM ...

ANGLIA	Z ANGLII
AUSTRIA	Z AUSTRII
BELGIA	Z BELGII
BUŁGARIA	Z BUŁGARII
CHORWACJA	Z CHORWACJI
CYPR	Z CYPRU
CZECHY	Z CZECH
DANIA	Z DANII
ESTONIA	Z ESTONII
FINLANDIA	Z FINLANDII

FRANCJA	Z FRANCJI
GRECJA	Z GRECJI
HISZPANIA	Z HISZPANII
HOLANDIA	Z HOLANDII
IRLANDIA	Z IRLANDII
LITWA	Z LITWY
LUKSEMBURG	Z LUKSEMBURGA
ŁOTWA	Z ŁOTWY
MALTA	Z MALTY
NIEMCY	Z NIEMIEC
POLSKA	Z POLSKI

PORTUGALIA	Z PORTUGALII
RUMUNIA	Z RUMUNII
SŁOWACJA	ZE SŁOWACJI
SŁOWENIA	ZE SŁOWENII
SZWECJA	ZE SZWECJI
WĘGRY	Z WĘGIER
WŁOCHY	Z WŁOCH
AMERYKA	Z AMERYKI
CHINY	Z CHIN
JAPONIA	Z JAPONII
ROSJA	Z ROSJI

	LICZBA POJEDYNCZA / Singular			LICZBA MNOGA / Plural	
	Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki	Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
DOPEŁNIACZ / Genitive	- a, - u, - y (exceptions)	- y, - i (after: k, g, ś, ć, ń, ź, dź, l, j)	- a	- ów, - y (after: sz, cz, dz, dź, ż, rz, c), - i (after: ś, ć, ń, ź, dź, l, j), or no ending	